

29. juli: Olav den hellige

Olav den hellige er Norges vernehelgen. Han innførte kristne lover i Norge og utbredte kristentroen over alt hvor han kom i landet.

Olav ble født i vikingtiden, rundt år 995 e.Kr. Han var av kongeslekt og regnet seg som etterkommer av Harald Hårfagre – kongen som samlet Norge til ett rike. Olavs far, Harald, var blitt drept før Olav var født, så Olav vokste opp hos moren Åsta og stefaren Sigurd Syr, som var bonde.

Olav Haraldsson var en lyslugget gutt med røde kinn og livlige øyne. Han var middels høy, men kraftig og bredskuldret, og derfor fikk han kallenavnet Olav Digre; et kallenavn han likte godt. Olav var morsom og modig,

god til å snakke for seg, flink i all slags håndverk og idrett – særlig i bueskyting og svømming. Han elsket å konkurrere og ville alltid helst vinne.

Da Olav var blitt tolv år gammel, fikk han være med på sin første vikingferd på langskip, først til Danmark og deretter inn i Østersjøen til Svealand og Finland. Å dra ut i viking var spennende og farlig. Vikingene var ikke bare dyktige handelsmenn, de røvet også skip fra andre vikinghærer, overfalt landsbyer og tok rikdommene de fant. Det kunne bli mange slåsskamper og slag! Rett som det var, kunne de komme ut for kraftig uvær på havet. Men Olav klarte seg fint, og forstod raskt både hvordan et skip skulle føres og hvordan man måtte være smartere enn fiendehærene. Mor Åsta hadde sendt med ham en god læremester – Rane Kongsfostre – og Olav lærte fort.

Under vikingtiden var troen på Jesus Kristus allerede delvis kjent i Norge, for i lang tid hadde det kommet irske og engelske munkar til landet som reiste rundt og underviste. Og kong Olav Tryggvason, som hadde regjert i årene før Olav, hadde fart over store deler av Norge og døpt folk og bygget kirker. Men oppe i dalene og fjellbygdene trodde de fleste ennå på norrøne avguder, som Odin og Tor, og skikkene som gjaldt i landet kunne være grusomme: Dersom en person ble drept i en slekt, måtte en i familien ta livet av en i drapsmannens slekt. Dette var en hedensk og ukristelig skikk, som også kalles for *blodhevn* og *æresdrap*. Olav Haraldsson vokste opp i denne tøffe virkeligheten.

Som 16-åring dro Olav med sine menn over til England. Der hjalp han kong Adalråd å vinne tilbake riket sitt, og opplevde mange seire. Her fikk han for første gang høre om **Kvitekrist** (som var et navn de brukte på Jesus Kristus) og han fikk se hvor respektfullt de kristne behandlet fattige og syke. Olav seilte deretter ned til Frankrike og Spania og fikk også lyst til å reise til den hellige byen Jerusalem. Han hadde nok hørt at mange dro dit for å besøke graven til den gode Kvitekrist. Da fikk Olav en merkelig drøm: En stor og høy mann viste seg for ham i drømmen og sa at Olav ikke skulle reise videre i utlandet, men dra tilbake til Norge, som han hadde arveretten til. Der skulle han bli Norges konge til evig tid.

Olav snudde skipene sine og seilte tilbake til Normandie, en del av Frankrike der vikingene hersket over store landområder. Der overvintret han hos hertug Richard II i byen Rouen, som er en av Europas eldste byer og svært vakker, og hvor vikingen Gange-Rolv, som var av norsk slekt hadde latt seg døpe. Hertug Richard og broren hans, Filip, som var biskop i byen, fortalte Olav om troen på Jesus Kristus. Olav ble interessert: Det fantes en Gud som hadde skapt himmelen og jorden og alle mennesker, og sendt sin egen sønn, Jesus Kristus. Kristus hadde helbredet syke, trøstet de fattige og lidd korsdøden for å åpne himmelen for menneskene. Jo mer Olav fikk høre om Jesus, jo mer ønsket han at menneskene kunne leve i rettferdighet og fred med hverandre. Olav ba om å bli undervist i den kristne troen og ble døpt. Da var han 19 år gammel.

Nå ville den unge kong Olav hjem for å gjøre Norge til et kristent land hvor menneskene skulle leve slik Gud ville – og han selv ville være en rettferdig konge som talte de fattiges og svakes sak. Siden han selv var oppdratt som viking, var han overbevist om at det noen ganger var riktig å bruke sverd og øks for å kjempe for Guds sak. Og selv om vi i vår moderne tid med rette har begynt å tenke mye mer kritisk om all bruk av vold, så var det altså med våpen i hånd at kong Olav fikk befridd Norge fra hedenske småkongers og høvdingers tyranni; deres utnyttelse og undertrykkelse av fattige og maktesløse mennesker de tvang under seg – og han fikk innført en felles lov for alle i riket som tok sikte på å skulle gi alle – også fattige og mennesker med et mindre heldig utgangspunkt i livet – rett til å leve et verdig liv fritt for vilkårlig maktmisbruk.

Olav seilte tilbake til Norge, og det første stedet han kom til var øya Selja; den samme øya som den irske prinsessen St. Sunniva noen år tidligere hadde strandet og lidd døden på da hun ble forfulgt for ikke å ville gifte seg med en hedensk høvding. Det er sannsynlig at Olav besøkte Sunniva-hulen og den lille Sunniva-kirken som var blitt bygget der, og ba Gud om hjelp til den store oppgaven som lå foran ham. Olav var i hvert fall svært glad over å sette foten på norsk jord akkurat på Selja.

Endelig fikk Olav møte igjen moren sin og stefaren. Mor Åsta ble veldig glad, og holdt en stor fest for Olav hjemme på gården. Han fortalte dem om planene sine; at han ville bli konge over hele Norge, omvende folk til å tro på Kristus og befri Norge fra danske- og svenskekongene. Mange bønder og småkonger ga Olav sin støtte. De stilte med menn i kong Olavs hær, og gikk til kamp mot småkongene og høvdingene som ikke ville gi seg under kong Olavs styre.

Snart hadde Olav fått kontroll over hele Sør-Norge, og seilte opp til Nidaros (som i dag heter Trondheim). Fra England hadde han tatt med seg biskop Grimkjell og tre andre biskoper til. De kunne lære opp unge menn i troen og vie dem til prester. Hver morgen dro kong Olav i messen og ba Gud om hjelp. Sammen med biskop Grimkjell og de andre biskopene gikk Olav gjennom alle lovene man hadde i Norge, og fikk skrevet en ny lov for Norge som bygget på kristentroen. Den skulle sikre alles rett og sørge for at stormenn og høvdingene ikke lenger skulle få undertrykke småfolk og fattige. Heretter måtte de sette fri en slave hvert år, og det ble forbudt å sette nyfødte med funksjonsnedsettelse eller sykdom ut i skogen for å dø. Kong Olav reiste så til Nord-Norge og inngikk vennsksavtaler med stormennene der, for det var viktig at også Nordland og Finnmark var en del av kongeriket Norge.

I løpet av de femten årene kong Olav Haraldsson styrte Norge, reiste han landet rundt for å samle alt folket i troen på Jesus Kristus. Kong Olav bestemte at alle måtte slutte med hedensk skikk og overtro og i stedet la seg døpe. Han fikk bygget kirker, og med biskopenes hjelp sørget kongen for å sette igjen prester som kunne feire messer, undervise folk i hvordan de skulle leve som kristne og gi folk de hellige sakramenter. Kong Olav var streng mot alle, enten de var rike eller fattige, dersom de fortsatte å ofre til de hedenske gudene. Fikk han høre at noen drev med *blot* (som var hedensk offerfest), lot han gårdene deres brenne. Dette var det mange av de mektige høvdingene og slektene rundt i landet som ikke likte, og etter hvert ville de ikke lenger støtte kong Olav.

Kong Knut av Danmark ville nå ta tilbake Norge, og han betalte høvdingene som mislikte kong Olav mye gull for at de skulle hjelpe ham med den planen. Mange av mennene kong Olav hadde stolt på, gikk over på kong Knuts side. Da fant Olav det best å forlate Norge. Han tok med seg sine trofaste hærmenn og sønnen Magnus og reiste til Russland, hvor han fikk bo hos fyrst Jaroslav og dronning Ingegerd i vikingbyen Holmgard. Der ble han i to år.

Men kong Olav syntes det var vanskelig å være så langt hjemmefra og ikke gjøre noe for landet sitt. Han brukte tiden til å tenke mye på hva Gud egentlig ville at han skulle gjøre. Hva hadde Gud ment med at han skulle være konge i Norge til evig tid? Kong Olav ba Gud om å gi ham et tegn. En natt fikk Olav igjen et syn: En stor og staselig mann – han lignet den kristne kong Olav Tryggvason – sto

foran ham og sa at han ikke skulle tvile mer, men dra tilbake til Norge, som er det kongeriket Gud hadde gitt ham – for det å seire over sine fiender var en konges ære, og om han skulle falle i kampen for sitt rike, så ville det være en ærefull død. Kong Olav skulle ikke frykte for hva som ventet ham i Norge.

Nå fikk kong Olav motet tilbake. Like etter kom det nyheter til Olav om at Håkon jarl, som kong Knut hadde satt til å styre i Norge, var druknet. Norge sto uten leder. Da forstod Olav at tiden var inne for å reise hjem. Han samlet mennene sine, først Jaroslav og dronningen ga ham hester og redskap, og så reiste han til Sverige, hvor også svenskekongen Anund ga ham 400 mann og lov til å ta med seg alle hærmenn som ville.

Mange forsøkte å advare kong Olav mot å dra inn i Norge. Der hadde hans fiender nemlig samlet en svær bondehær for å kjempe mot ham. De hadde stilt opp speidere fra nord til sør, for de visste at kong Olav planla å komme tilbake for å kjempe for det som var hans. Men kong Olav var ikke redd. Han fortsatte mot Norge, for om han så måtte gi livet sitt for at Norge skulle forbli et kristent land, visste han at Gud ville det slik.

Kong Olav red med sine menn tvers gjennom Sverige og over grensen til Trøndelag for å kjempe mot storkarene og bondehæren som ventet på ham. Kongen formante hærmennene om ikke å brenne noen gårder eller ødelegge noe før slaget. Likevel gikk det ikke bedre enn at kornåkeren til en mann som het Torgeir ble trampet ned av alle hestene og hærmennene. Torgeir fortvilet; nå kom han til å mangle mat til vinteren, så han klaget til kong Olav. Kong Olav ble med ham for å se hvor mye som var blitt ødelagt. Han red rundt hele åkeren mens han ba til Gud, så sa han til Torgeir: «Det er ikke meningen at du og familien din skal få lide for det oppdraget jeg har fått. Vent en uke, da vil kornet ha reist seg og avlingen kommer til å bli den beste du noen gang har fått.» Og slik gikk det.

Med seg hadde kong Olav mer enn fire tusen mann, men fiendens hær var flere ganger så stor. Olav ba alle hærmennene merke hjelmene og skjoldene sine med et hvitt kors, for de dro frem i Guds navn. Han lærte dem kampropet: «Fram, fram, kristmenn, korsmenn og kongsmenn!»

Morgenen før slaget hadde Olav en underlig drøm. Han drømte at han klatret opp en stige som gikk så langt opp at himmelen åpnet seg. Han sto på siste trinn, klar for å tre inn i himmelen, da han ble vekket ...

Det ble et fryktelig slag på sletten på Stiklestad utenfor Nidaros, og kong Olav ble drept. Dette skjedde den 29. juli i år 1030. Da mannen som drepte ham, Tore Hund, etterpå stelte med kong Olavs lik, la han merke til at kongen var fin og rød i kinnene og ansiktet lyste. Da forstod han at kongen hadde vært en hellig mann og angret hva han hadde gjort. Kong Olav ble i all hast begravet, og samme kveld skjedde det første underet ved hans grav – en blind mann som kom borti noe av blodet de hadde vasket av kongen, fikk synet igjen. Snart var det mange i Trondheimstraktene som begynte å snakke om at kongen hadde vært hellig, og mange undere skjedde.

Ett år senere fikk biskop Grimkjell flyttet kong Olavs lik til Nidaros og bygget et kapell over hans grav. Da de skulle legge kongen over i en ny kiste, strømmet det en vidunderlig duft ut av kisten kongen lå i, og kongen var like vakker som før. Hår og skjegg hadde vokst like mye som om han skulle ha vært i live.

Bare to år etter kong Olavs død, bestemte biskopene og de troende at Olav skulle minnes som helgen med egen messe den 29. juli hvert år. (Det fortsetter vi med i dag.) En del år senere startet erkebiskop Eystein byggingen av en stor katedral over graven. Vi kjenner den som Nidarosdomen.

Syke og uføre kom i store skarer til Olavsskrinet i Nidaros for å bli helbredet på den hellige kongens forbønn, og mange ble friske. Noen av historiene er skrevet ned. En av dem er om en gutt som het Karl. Karl kunne ikke lenger gå, for bena hans var blitt helt forvridd av leddgikt. Moren og brødrene bar Karl til Olavsskrinet for å be Hellig Olav om forbønn. De la Karl i et hus for syke like ved katedralen. Den natten drømte Karl at han så tre menn som det strålte et underlig lys av. De gikk rundt og så til de syke. De kom til sengen hans også; én stilte seg ved hodegjerdet, en ved enden, og den tredje rett foran ham. Denne siste var Hellige Olav. Han gjorde korstegnet over Karls knær og blåste på dem. Deretter la han hånden på pannen hans og sa: «Ikke sov mer. Stå opp straks, for nå er du frisk!» Og så ble de tre mennene borte. Karl lå forundret igjen. Så husket han hva Hellig Olav hadde sagt og prøvde å stå opp ... Han greide det! Bena som før hadde vært syke og ubrukelige, hadde rettet seg ut og verket ikke mer. Karl ble hoppende glad! Neste morgen gikk han på egne ben til messe i katedralen sammen med moren og brødrene for å takke ved den Hellige Olavs skrin for underet.

Nå, snart tusen år etter Olav den helliges død, fortsetter vi å tro at Olav er hos Gud som Norges evige konge, og at han vil hjelpe oss til å holde troen på Jesus Kristus levende her for all tid.

Hellige Olav, Norges vernehelgen, be for Guds Kirke i Norge!